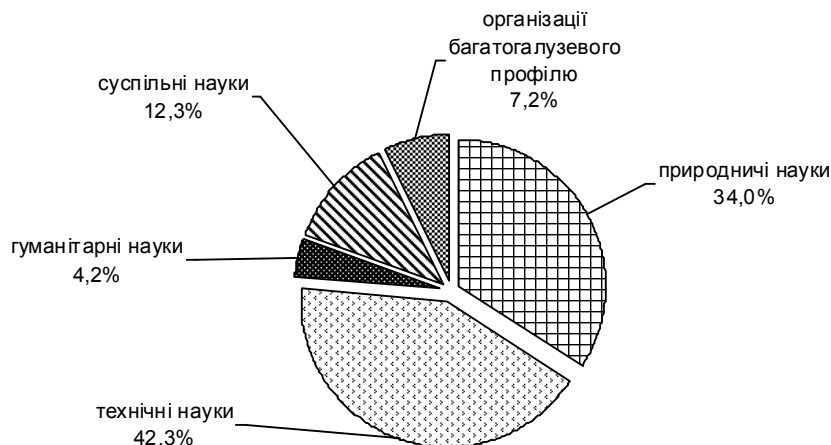

Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2013 році

Упродовж 2013р. наукові та науково-технічні роботи виконували 1143 організації, майже половина з яких (44,4%) відносяться до підприємницького сектору економіки, 39,9% – до державного, 15,7% – вищої освіти. У розподілі організацій за секторами науки питома вага наукових установ академічного профілю та вищих навчальних закладів порівняно з 2012р. збільшилась на 0,6 в.п. та 1,1 в.п. відповідно, галузевого профілю скоротилась на 2,1 в.п. Найбільша кількість організацій (196) була підпорядкована Національній академії наук України, 86 – Національній академії аграрних наук, 35 – Національній академії медичних наук, 16 – Національній академії педагогічних наук.

Розподіл кількості організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи у 2013 році, за галузями наук, %

У 2013р. загальна кількість організацій порівняно з 2012р. зменшилась на 5,4%. При цьому в розподілі за галузями наук частка організацій природничих наук та багатогалузевого профілю зменшилась на 1% та 0,6% відповідно, а технічних, гуманітарних та суспільних наук – залишилась майже без змін.

Як і в попередні роки, продовжувалося скорочення загальної кількості працівників організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи, яка на кінець 2013р. становила 123,2 тис. осіб, що менше на 5,2% порівняно з відповідним періодом 2012р., у т.ч. дослідників – на 4,3%, техніків – на 9,1%, допоміжного персоналу – на 5,1%, інших працівників – на 5,5%.

У 2013р. частка виконавців наукових досліджень і розробок (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) у загальній кількості зайнятого населення становила 0,49% (у 2011р. – 0,54%, у 2012р. – 0,52%), у т.ч. дослідників – 0,32% (0,35% і 0,34%). За даними Євростату, у 2011р. найвищою ця частка була у Фінляндії (3,27% і 2,33%), Данії (3,16% і 2,1%), Ісландії (2,96% і 2,02%) та Швеції (2,71% і 1,73%); найнижчою – у Руму-

нії (0,46% та 0,28%), Туреччині (0,68% та 0,57%) та Кіпрі (0,70% та 0,49%).

При загальній тенденції скорочення кількості виконавців наукових досліджень і розробок число докторів наук серед них збільшилось на 1%, кандидатів наук – зменшилось на 0,2% і у 2013р. їх питома вага становила 20,3% (4532 доктори наук та 15893 кандидати наук). Частка дослідників з науковими ступенями збільшилась на 1,3 в.п. і склала 31%.

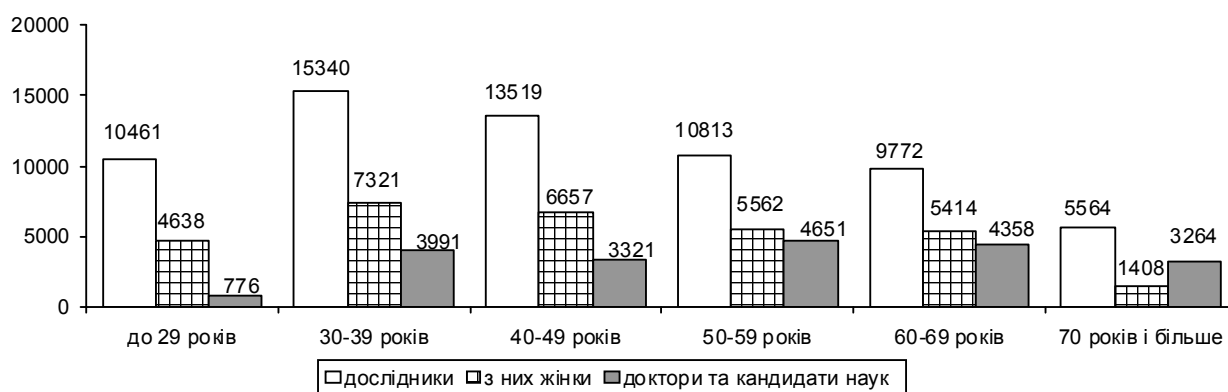
Розподіл кількості працівників наукових організацій за категоріями

	2012р.		2013р.	
	осіб	у % до загальної кількості	осіб	у % до загальної кількості
Усього	129945	100,0	123219	100,0
Дослідники	68599	52,8	65641	53,3
Техніки	13433	10,3	12212	9,9
Допоміжний персонал	23866	18,4	22649	18,4
Інші	24047	18,5	22717	18,4
З усього мають науковий ступінь				
Доктора наук	4489	3,5	4533	3,7
Кандидата наук	15963	12,3	15919	12,9

У 2013р. майже половину дослідників (45,8%) становили жінки. Кількість жінок-дослідників порівняно з 2012р. зменшилась на 4,3%, частка докторів і кандидатів наук серед них збільшилась на 1,6 в.п. і становила 26,4%. Так, найвищою питома вага жінок (73,9%) була у галузі психологічних наук, 58,3% яких – доктори та кандидати наук, філологічних (73,8% і 49%), педагогічних (71,4% і 48,1%), фармацевтичних (70% і 27,7%), історичних (69,6% і 23,8%), у галузі мистецтвознавства (66,8% і 66,4%), медичних наук (65% і 53%); найнижча частка жінок – у галузі фізико-математичних наук (27,8% і 37,5%).

Понад три чверті загальної кількості докторів і кандидатів наук, які виконували наукові дослідження і розробки, працювали в організаціях державного сектору економіки, їх питома вага в числі виконавців наукових досліджень і розробок сектору становила 33%; 7,8% – в організаціях підприємницького сектору (3,6%), 13,8% – сектору вищої освіти (33,8%).

Розподіл кількості дослідників у 2013 році за статтю і віком, осіб

У 2013р. кількість виконавців наукових та науково-технічних робіт на засадах сумісництва становила 57,1 тис. осіб, що менше на 6,5% порівняно з 2012р., у т.ч. дослідників – на 6,2%, техніків – на 3,8%, допоміжного персоналу – на 4,8%. У їхній загальній кількості дослідники складали 87,8%, доктори наук – 11,6%, кандидати наук – 44,3%; жінки – 43,1%, половина з яких – фахівці з науковими ступенями (1446 докторів та 10966 кандидатів наук). Більшість дослідників-сумісників (83,8%) працювала у вищих навчальних закладах, 60,7% яких – фахівці вищої кваліфікації.

У 2013р. загальний обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт власними силами організацій порівняно з 2012р. збільшився на 0,4%¹ і становив 11161,1 млн.грн., у т.ч. матеріальні витрати – на 2,7%, капітальні витрати – на 14,9%, з них витрати на придбання устаткування – на 22,3%. Обсяг витрат на оплату праці зменшився на 3,9%. Середньомісячна заробітна плата виконавців досліджень і розробок зросла з 3180 грн. у 2012р. до 3458 грн. у 2013р., що на 5,9% більше середнього рівня заробітної плати в економіці України і значно вище, ніж в установах охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (2367 грн.) і закладах освіти (2700 грн.), але нижче рівня оплати праці у сфері інформації та телекомунікацій (4599) і фінансової та страхової діяльності (6275 грн.).

Витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт

	2012р.		2013р.	
	усього, млн.грн.	у % до загального обсягу	усього, млн.грн.	у % до загального обсягу
Усього	10558,5	100,0	11161,1	100,0
витрати на оплату праці	5351,3	50,7	5413,0	48,5
відрахування на соціальні заходи	1793,1	17,0	1831,9	16,4
матеріальні витрати	2219,0	21,0	2400,6	21,5
капітальні вкладення	223,3	2,1	270,1	2,4
з них устаткування	152,6	1,4	196,6	1,8
інші витрати	971,8	9,2	1245,5	11,2

У 2013р. майже чверть загального обсягу витрат було спрямовано на виконання фундаментальних досліджень, які на 95,6% профінансовано за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів. Частка витрат на виконання прикладних досліджень становила 17,2%, понад дві третини яких асигнувалися за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та 17,8% – за рахунок коштів підприємницького сектору. На виконання науково-технічних розробок спрямовано 47,8% загального обсягу витрат, які на 40,9% профінансовані іноземними фірмами, 21,3% – організаціями підпри-

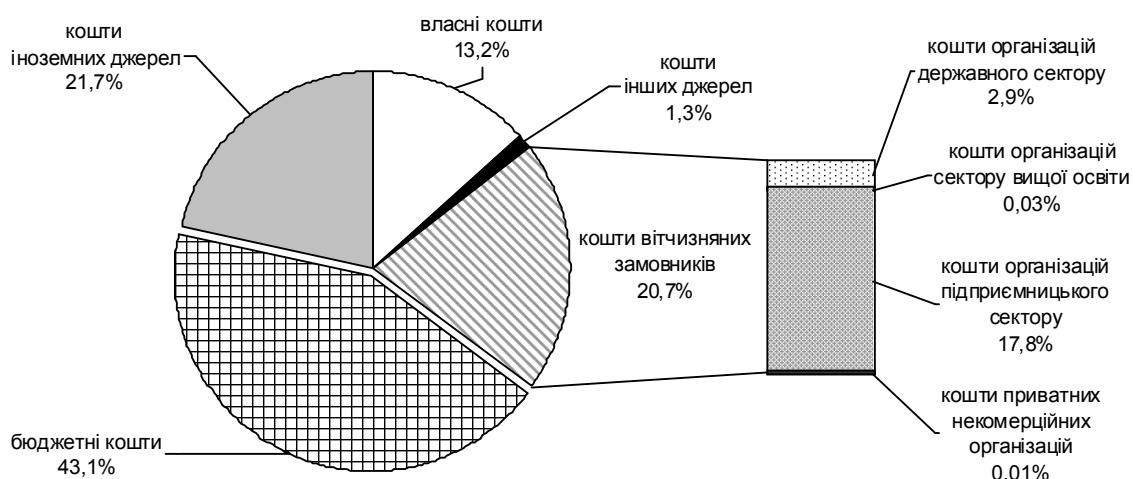
¹ Тут і далі порівняння фінансових показників здійснюється з урахуванням індекса-дефлятора наукової продукції, відповідно до Методики розрахунку індексу наукової продукції, затвердженої наказом Держкомстату від 22.12. 2010 № 516. Попередні дані.

ємницького сектору, 20,2% і 12,2% за рахунок власних та бюджетних коштів відповідно. Частка витрат на виконання науково-технічних послуг становила 10,3% загального обсягу витрат. Більше половини загального обсягу витрат спрямовано на дослідження і розробки зі створення нових або вдосконалення існуючих видів виробів, технологій та матеріалів, 20,1% яких – на замовлення промислових підприємств.

Обсяг фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у 2013р. за рахунок державного бюджету зменшився порівняно з 2012р. на 4% і становив 4762,1 млн.грн., його частка в загальному обсязі фінансування зменшилась на 1,9 в.п.; обсяг коштів організацій підприємницького сектору зменшився на 10,3%, державного сектору – на 13,2% (відповідно 1975,9 млн.грн. і 326,0 млн.грн., їх частка в загальному обсязі фінансування зменшилась на 2,1 в.п. та 0,5 в.п.). При цьому обсяг власних коштів збільшився на 24,2% (1466,6 млн.грн., їх частка в загальному обсязі фінансування збільшилась на 2,5 в.п.); коштів іноземних джерел – на 12% (2411,5 млн.грн. і 2,2 в.п.).

Питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,77%, у т. ч. за рахунок коштів державного бюджету – 0,33%. За даними Євростату, у 2012р. середній рівень обсягу витрат на наукові дослідження та розробки країн ЄС-27 у ВВП становив 2,06%. Більшою частка витрат на дослідження та розробки була у Фінляндії – 3,55%, Швеції – 3,41%, Данії – 2,99%, Німеччині – 2,92%, Австрії – 2,84%, Словенії – 2,80%, Франції – 2,26%, Бельгії – 2,24%, Естонії – 2,18% та Нідерландах – 2,16%; найменшою – у Румунії, Кіпрі, Болгарії, Латвії (від 0,42% до 0,66%).

Розподіл загального обсягу фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2013 році за джерелами, %

Загальний обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами наукових організацій у 2013р., зменшився на 0,6% і становив 11781,1 млн.грн., у т.ч. обсяг науково-дослідних робіт – на 2,9% (4783,2 млн.грн.), обсяг науково-технічних послуг – на 3,3% (1225,1 млн.

грн.). Разом з тим обсяг науково-технічних розробок збільшився на 2,1% і становив 5772,8 млн.грн. Питома вага загального обсягу наукових та науково-технічних робіт у ВВП становила 0,81%.

Кількість робіт, що виконувались науковими організаціями України протягом 2013р., зменшилась на 10% і становила 47,9 тис., з яких майже дві третини упроваджено у виробництво або мали інші форми широкого застосування. Із загальної кількості робіт 11,8% спрямовано на створення нових видів виробів, 36,8% яких – нові види техніки; 10,5% – на створення нових технологій, 44,8% яких – ресурсозберігаючі; 2,5% – на створення нових видів матеріалів; 1,6% – нових сортів рослин, порід тварин, а також 15,8% – зі створення нових методів і теорій, майже половина яких були використані у подальшій роботі. У розрахунку на 1000 працівників середньооблікової кількості виконавців наукових досліджень і розробок загальна кількість виконуваних протягом звітнього року наукових робіт становила 451 од проти 480 од – у 2012р. і 448 – у 2011р.

Кількість виконуваних наукових та науково-технічних робіт за напрямками

	(одиниць)			
	Загальна кількість		З неї упроваджено	
	2012р.	2013р.	2012р.	2013р.
Усього	53190	47875	38143	30646
у т.ч. зі створення				
нових видів виробів	6397	5645	4625	3774
з них нових видів техніки	2103	2079	1426	1342
нових видів технологій	5012	5008	3438	3341
з них ресурсозберігаючих	2349	2242	1652	1548
нових видів матеріалів	1342	1171	795	606
нових сортів рослин, порід тварин	515	745	153	396
нових методів, теорій	7682	7570	3820	3749
інших	32242	27736	25312	18780

Незважаючи на скорочення кількості безпосередніх виконавців наукових досліджень і розробок, загальна кількість друкованих праць постійно зростає: з 354,7 тис. у 2011р. і 374,9 тис. у 2012р. до 391,4 тис. публікацій у 2013р., що в розрахунку на 1000 працівників середньооблікової кількості виконавців наукових досліджень і розробок становить 3690 друкованих робіт (проти 3033 – у 2011р. і 3384 – у 2012р.). Із загальної кількості друкованих робіт 7,1 тис. – окремі монографії, 603 яких видано за кордоном, 204 тис. – статті у фахових наукових журналах, 30 тис. з яких надруковано в журналах, що входять до міжнародних баз даних, та 18,2 тис. – підручники та навчальні посібники.

Упродовж 2013р. в результаті діяльності наукових організацій до ві-

тчисняного патентного відомства було подано 8348 заявок на видачу охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПВ) (у 2012р. – 8514), у т. ч. 2965 заявок – на винаходи і 206 – на сорти рослин (у 2012р. – 2887 та 263). До патентних відомств інших країн було подано 90 заявок, що на 8,2% менше, ніж у 2012р., у т. ч. 38 заявок – на винаходи і 20 – на сорти рослин. У цей же період ними отримано на 1,4% менше охоронних документів України, в інших країнах – на 16,3%. Серед отриманих охоронних документів на ОПВ 32,4% – патенти на винаходи і 1,5% – на сорти рослин.

Винахідницька діяльність наукових організацій

	(одиниць)			
	В Україні		В інших країнах світу	
	2012р.	2013р.	2012р.	2013р.
Кількість поданих заявок на видачу охоронних документів	8514	8348	98	90
з них				
на винаходи	2887	2965	58	38
на сорти рослин	263	206	16	20
Кількість отриманих охоронних документів	8552	8432	86	72
з них				
на винаходи	2694	2731	49	55
на сорти рослин	205	129	13	3

У 2013р. кількість науковців, які виїжджали за межі України з метою стажування, навчання, підвищення кваліфікації, збільшилась на 6,7% і становила 4,4 тис. осіб, для проведення наукових досліджень – на 6,4% (6,2 тис. осіб). Разом з тим на 8,8% зменшилась кількість виїздів для викладацької роботи (435 осіб). З метою участі в міжнародних семінарах, конференціях тощо було здійснено 10,9 тис. виїздів в інші країни і проводилося 2,6 тис. таких заходів науковими організаціями та установами в Україні. Переважна більшість виїздів (92,3%) проводилась терміном до 3-х місяців, 6,8% – до одного року, 47 осіб виїжджали більш ніж на 2 роки. Кількість грантів, отриманих на наукову роботу від міжнародних фондів, порівняно з 2012р. збільшилась на 15,7% і становила 2147, у т.ч. індивідуальних – на 38,4% (1396). Кількість колективних грантів за цей період зменшилась на 11,2% (751). Загалом число науковців, які користувалися грантами, становило 5,1 тис. осіб.

Виконавець: Кісленко О.В.

тел. 287-65-49

158/0/05.3вн-14

25.04.2014